

## **Vesmír a reaktibilita / Reaktibilita a vesmír / Filosofie a reaktibilita**

Whitehead se v jedné přednášce vyjádřil na první poslech poněkud skepticky o filosofii, totiž že je pokusem „vyjádřit nekonečnost vesmíru omezenými výrazy jazyka“ (3581, str. 18). To však platí nikoli pouze o filosofii, ale o všech jsoucnech, dokonce i o těch „pravých“ (a právě o nich). Sám Whitehead chce přece „předpokládat, že všechny entity či faktory ve vesmíru jsou podstatně relevantní pro existenci všech ostatních“ (dtto, str. 95). To znamená, že sám vesmír jako souhrn a výsledek všech těchto navzájem na sebe relevantně reagujících „entit a faktorů“ je závislý na míře této relevance. Možnosti jazyka nejsou přece omezenější než možnosti reaktivity těch nejjednodušších „entit a faktorů“, na kterých je celý vesmír tak závislý. Také ona reaktibilita má své meze, svou omezenost (Kozák mluvil o tom, že má více nebo méně „hrubý rastr“). Whiteheadem zmíněná „nekonečnost vesmíru“ tedy nesmí být mytizována jako jakási nedostižná dokonalost sama. „Poskládanost“ vesmíru z takto nejrůzněji nedokonalých a omezených „entit a faktorů“ nemůže být „dokonalejší“ než ty „entity a faktory“ samy – leda že by se toho „poskládání“ ujala nějaká iniciativa, která by byla méně omezená ve svých možnostech a schopnostech. A právě taková iniciativa si k tomu cíli vytvořila jazyk a vše další, co k němu náleží (a to nejen od počátku, ale postupně se stálou tendencí k zdokonalování). „Omezené výrazy“ (vyjadřovací schopnosti) jazyka byly s rozvojem jazyka a zejména myšlení (včetně všech nejsofistikovanějších prostředků vědců, ale také nejjemnějším „cítěním“ a nejhlubším „tušením“ básníků atd.) stále zdokonalovány, takže nejen všechny ostatní „entity a faktory“ ve vesmíru, ale dokonce vesmír sám tím musel být jakoby pozvednut na vyšší rovinu, máme-li také jazyk a myšlení lidí (a samého člověka, který je těchto výkonů schopen) uznat jako „entity či faktory“, které ergo musí být také „podstatně relevantní pro existenci všech ostatních“.

(Písek, 080513-3.)